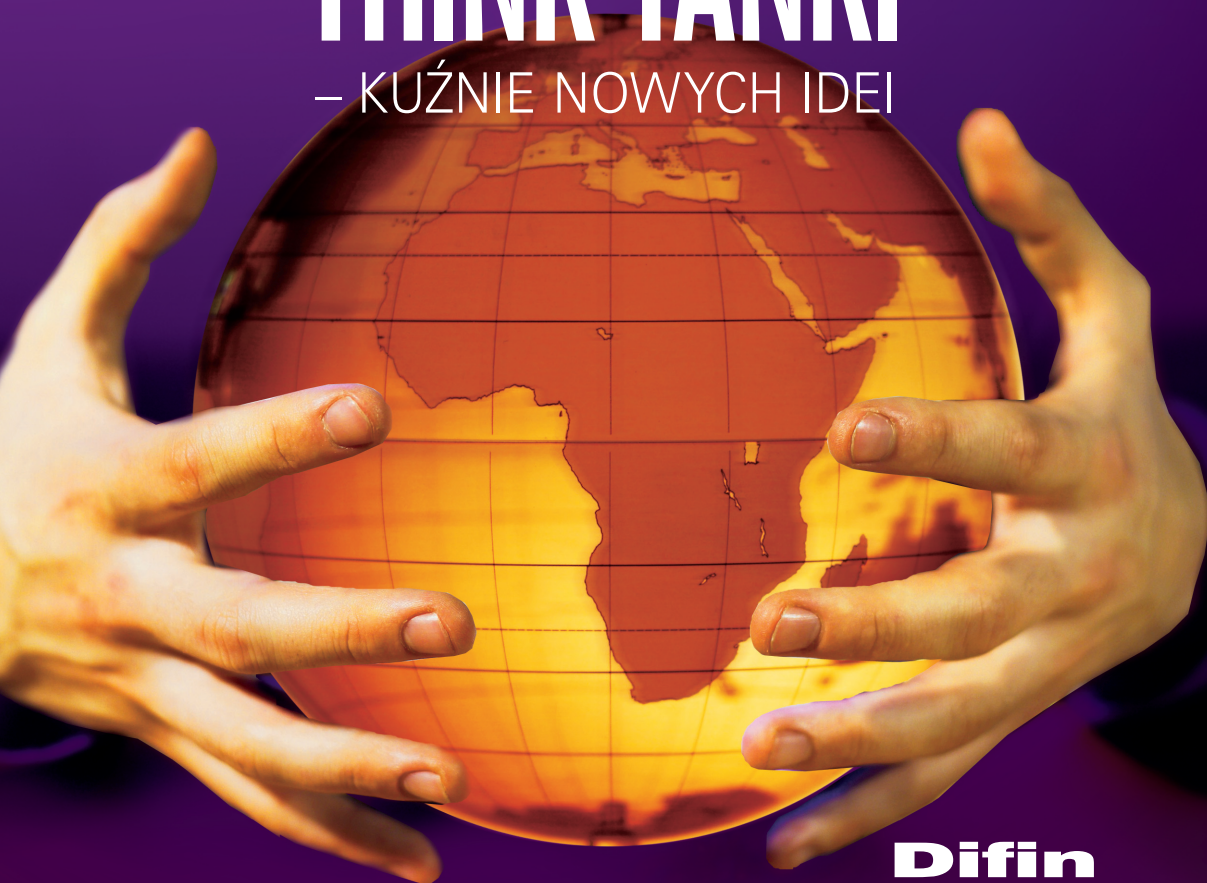

TADEUSZ T. KACZMAREK

Kto kieruje globalizacją?

THINK TANKI

– KUŹNIE NOWYCH IDEI

Difin

Kto kieruje
globalizacją?

THINK TANKI

– KUŹNIE NOWYCH IDEI

TADEUSZ T. KACZMAREK

Kto kieruje globalizacją?

THINK TANKI

– KUŹNIE NOWYCH IDEI

Difin

Recenzent
prof. zw. dr hab. Leokadia Oręziak

Copyright © Difin SA
Warszawa 2011
Wszelkie prawa zastrzeżone.
Kopiowanie, przedrukowywanie i rozpowszechnianie
całości lub fragmentów niniejszej pracy
bez zgody wydawcy zabronione.

Redaktor prowadząca
Maria Adamska

ISBN 978-83-7930-454-7

Printed in Poland
Difin SA, Warszawa 2011
00-768 Warszawa, ul. F. Kostrzewskiego 1
tel. (22) 851-45-61, (22) 851-45-62, fax (22) 841-98-91
Skład i łamanie: Poligrafia, tel. 605-105-574
Wydrukowano w Polsce

Spis treści

Od autora	9
Wstęp	11
Część I: Geneza i metodologia	15
Rozdział 1: Think Tanki – Geneza powstania i cele działania	17
1. Pojęcie i definicja Think Tanku	17
2. Narzędzia i sposoby oddziaływania na polityków i decydentów	19
3. Krytyczna ocena instytucji: Think Tank	21
Rozdział 2: Fenotypy Think Tanków	22
1. Pierwsza generacja, czyli uniwersytety bez studentów	22
1.1. Przykłady Think Tanków pierwszej generacji	23
1.2. Kontekst historyczny	25
2. Druga generacja: instytuty wykonujące badania na zlecenie (<i>Contract Research Tanks</i>)	26
2.1. Przykłady	27
2.2. Kontekst historyczny	28
3. Trzecia generacja: praktyczne doradztwo (<i>Advocacy Think Tanks</i>)	29
3.1. Przykłady	29
3.2. Kontekst historyczny	30
3.3. Ocena obecnej sytuacji	32
Rozdział 3: Metodologia ustalania rankingów Think Tanków	34
1. Metodologia ustalania ratingów	34
2. Jakie kryteria selekcji Think Tanków są stosowane?	35
Rozdział 4: Szkolenie pracowników i ekspertów dla Think Tanków	40
1. Metody szkolenia doradców politycznych	40
2. Jak kształcić doradców politycznych?	41

2.1. Doradztwo ukierunkowane na cele polityczne (<i>policy advice</i>)	41
2.2. Nauki polityczne	41
2.3. Ekonomia i prawo	42
2.4. Interdyscyplinarne programy w zakresie <i>policy analysis</i>	42
3. Kwestia jednolitego nazewnictwa	43
4. Doradztwo strategiczne dla polityków (<i>political consulting</i>)	44
5. Doradztwo w zakresie zarządzania publicznego (<i>Public Management Consulting</i>)	45
6. Administracja publiczna (<i>Public Administration</i>)	46
7. <i>Public Management</i>	46
8. Rola „spin doktorów”	46
Podsumowanie	47

Część II: Think Tanki w globalnym świecie 49

Rozdział 5: Rola amerykańskich Think Tanków w kierowaniu procesem globalizacji 51

1. Brookings Institution, Waszyngton D.C.	53
2. Council on Foreign Relations (CFR), Nowy Jork	55
3. Carnegie Endowment for International Peace, Waszyngton D.C.	60
4. American Enterprise Institute for Public Policy Research (AEI), Waszyngton D.C.	65
5. RAND Corporation, Santa Monica, Kalifornia	70
6. Cato Institute, Waszyngton D.C.	73
7. The Heritage Foundation, Waszyngton D.C.	75
8. Center for Strategic and International Studies (CSIS), Waszyngton D.C.	78
9. Project for the New American Century	79

Rozdział 6: Think Tanki w Wielkiej Brytanii 81

1. Adam Smith Institute (ASI)	83
2. Centre for European Reform (CER)	84
3. Center for Policy Studies (CPS)	85
4. Chatham House	86
5. CIVITAS – Institute for the Study of Civil Society	86
6. Fabian Society	87
7. International Institute for Strategic Studies (IISS)	88
8. Institute of Economic Affairs (IEA)	88
9. Overseas Development Institute (ODI)	90
10. Social Market Foundation (SMF)	90

Rozdział 7: Think Tanki w Niemczech 91

Rozdział 8: Think Tanki w Polsce	96
1. Think Tanki polityczne w Polsce	98
1.1. Ośrodek Studiów Wschodnich (OSW)	98
1.2. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (PISM)	98
1.3. Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM)	100
1.4. DemosEUROPA – Centrum Strategii Europejskiej	101
1.5. Centrum Europejskie Natolin (CEN)	102
1.6. Instytut Sobieskiego (IS)	103
1.7. Instytut Kościuszki (IK)	104
1.8. Instytut Studiów Strategicznych (ISS)	105
2. Think Tanki ekonomiczne w Polsce	105
2.1. Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (CASE)	105
2.2. Centrum im. Adama Smitha (CAS)	107
2.3. Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur (IBRKK)	107
2.4. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR)	109
3. Inne obszary badawcze	111
3.1. Instytut Spraw Publicznych (ISP)	111
3.2. Fundacja im. Stefana Batorego	112
3.3. Fundacja Instytut Globalizacji	113
3.4. Helsińska Fundacja Praw Człowieka	114
Część III: Globalne trendy	117
Rozdział 9: Globalne trendy globalizacji	119
Rozdział 10: Kto kieruje globalnymi rynkami finansowymi?	124
1. Rynki finansowe na usługach polityki i realnej gospodarki	124
2. Umieędzynarodowienie narodowych rynków finansowych	127
3. Przejście od umieędzynarodowienia do globalizacji rynków finansowych	129
4. Globalizacja międzynarodowych rynków finansowych	130
Podsumowanie	132
Rozdział 11: Globalne przemiany. Wpływ kolejnych rewolucji przemysłowych na rozwój cywilizacyjny świata	134
1. Narodziny globalizacji	134
2. Trzecia rewolucja przemysłowa	136
3. Nowa epoka przemian globalnych	143
4. Czy globalizacja jest drogą do bogactwa?	145
Podsumowanie	148

Rozdział 12: Plan Marshalla – amerykańska pomoc czy początek rządzenia Europą?	149
1. Początki globalnego myślenia i rządzenia	149
2. Pierwsze decyzje	153
3. Kim był G.C. Marshall?	153
4. Droga do ogłoszenia planu Marshalla	154
5. Do jakiego modelu zmierzali Amerykanie?	156
6. Realizacja planu Marshalla	159
Część IV: Teorie spiskowe	163
Rozdział 13: Czy prawdziwe są tzw. teorie spiskowe?	165
1. Rys historyczny pojęcia: <i>New World Order</i>	166
2. Charakterystyka wybranych teorii spiskowych	167
2.1. Zwolennicy końca świata	167
2.2. Masoneria	168
2.3. Iluminaci	169
2.4. Protokoły Mędrców Syjonu	170
2.5. Co to jest New Age?	172
2.6. Istota teorii gradualizmu	173
2.7. Wszechstronna kontrola obywateli	174
2.8. HAARP i teorie spiskowe	176
2.9. Kształtowanie zachowań obywateli	177
2.10. Domniemane tajemne elity	178
3. Krytyka teorii spiskowych	179
Rozdział 14: Grupa Bilderberg i jej cele	180
1. Struktura organizacyjna	181
2. Uczestnicy spotkań	182
3. Finansowanie konferencji	183
4. Tematyka i cele spotkań	183
Rozdział 15: CIA – jako specyficzny mega Think Tank we współczesnym globalnym świecie	185
1. Central Intelligence Agency – rządowa agencja służby wywiadowczej USA	185
2. Demontaż komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej	189
Podsumowanie	195
Bibliografia	196

Od autora

Książka jest próbą odpowiedzi na intrygujące pytanie:

Kto kieruje globalizacją?

W książce jest mowa o Think Tankach, które są współczesnymi kuźniami i laboratoriami nowych idei.

O tych specyficznych instytucjach w Polsce bardzo rzadko pisano. Tymczasem Think Tanki odgrywają niezwykle ważną rolę w procesie globalizacji, a zwłaszcza w kształtowaniu gospodarki światowej.

Poznanie roli tych instytucji w określaniu priorytetów politycznych, gospodarczych i społecznych głównych podmiotów, a zwłaszcza państw, w międzynarodowych stosunkach gospodarczych jest niezbędne dla zrozumienia mechanizmów rządzących światową polityką i gospodarką.

Fakt, że Think Tanki działają na ogół w głębokim tle i na zapleczu głównego nurtu polityki w poszczególnych krajach – nie umniejsza ich znaczenia w wypracowywaniu ostatecznego kształtu tej polityki.

Koncepcje formułowane przez Think Tanki przekładają się na konkretne działania decydentów i mają wpływ na losy milionów ludzi. Poznanie specyfiki działania Think Tanków jest tym ważniejsze, że są to instytucje pozostające poza demokratyczną kontrolą.

W mojej książce scharakteryzowałem najważniejsze Think Tanki działające w Stanach Zjednoczonych, w Wielkiej Brytanii, w Niemczech i w Polsce. Idee propagowane zwłaszcza przez amerykańskie Think Tanki stały się podstawą globalnej ekspansji gospodarczej i politycznej koncernów międzynarodowych i instytucji finansowych. Globalne oddziaływanie tych podmiotów na polską gospodarkę nie jest jeszcze zbadane i ocenione.

Zachęcam Państwa do tej interesującej lektury!

Warszawa, w styczniu 2011 roku

Autor

Wstęp

W książce zostało przeanalizowane zagadnienie kierowania niezwykle złożonym procesem globalizacji polityki i gospodarki światowej przez Think Tanki. W kolejnych rozdziałach tej pracy przedstawione zostały następujące zagadnienia.

W rozdziale pierwszym zdefiniowane zostało pojęcie Think Tanku oraz przedstawiono podstawowe narzędzia i sposoby oddziaływania na polityków i decydentów.

W drugim rozdziale scharakteryzowane zostały fenotypy Think Tanków. Pierwsza generacja TT to uniwersytety bez studentów, a druga generacja TT to instytuty wykonujące badania na zlecenie (np. RAND Corporation). Relatywnie nowa grupa TT to tzw. Advocacy Think Tank – ukierunkowane na praktyczne działanie, a nie na badania naukowe.

W trzecim rozdziale autor przedstawił metodologię ustalania rankingów Think Tanków i kryteria selekcji istniejących TT. Za Jamesem G. McGannem przedstawił rankingi dla kilku grup TT.

W czwartym rozdziale została podjęta próba udzielenia odpowiedzi na praktyczne pytanie, jak należy szkolić ekspertów i doradców dla polityków? Jest to złożona kwestia, ponieważ doradcy muszą znać dość szerokie spektrum problemów politycznych, prawnych, społecznych, wojskowych i innych.

W rozdziale piątym przedstawiona została rola amerykańskich TT w kierowaniu globalną polityką i gospodarką. Szczegółowo zostały scharakteryzowane najważniejsze Think Tanki, a wśród nich Brookings Institution, Council on Foreign Relations, Carnegie Endowment for International Peace i RAND Corporation. Jest to niezwykle ważny aspekt dywagacji prowadzonych nad tym, które Think Tanki wywierają największy wpływ na proces globalizacji.

Rozdział szósty został poświęcony omówieniu działalności brytyjskich Think Tanków. Nie mają one jeszcze takiego znaczenia jak amerykańskie Think Tanki, jednak starają się o zajęcie ważnej pozycji w globalnej strategii

rozwoju współczesnego świata. Autor charakteryzuje takie Think Tanki, jak Adam Smith Institute, Centre for European Reform, Center for Policy Studies i Chatham House.

W siódmym rozdziale zostało przedstawionych 25 akademickich Think Tanków funkcjonujących w Niemczech, a wśród nich Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW) – Berlin, z długoletnią tradycją Institut für Weltwirtschaft w Kilonii oraz IFO Institut z siedzibą w Monachium. Niemieckie instytuty zostały podzielone na trzy grupy: instytuty badające procesy gospodarcze, politykę pokojową i bezpieczeństwo oraz zajmujące się środowiskiem, społeczeństwem i techniką.

Ósmy rozdział autor poświęcił polskim Think Tankom, które nie mają jeszcze długiej historii, ale ambitnie starają się włączyć w wielopłaszczyznowe procesy globalizacyjne. Podzielił je na instytuty zajmujące się problematyką polityczną, ekonomiczną i innymi zagadnieniami.

W pierwszej grupie charakteryzuje Ośrodek Studiów Wschodnich, Polski Instytut praw Międzynarodowych, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Demos Europa, Centrum Europejskie Natolin, Instytut Sobieskiego, Instytut Kościuszki, Instytut Studiów Strategicznych. W grupie Think Tanków ekonomicznych omawia Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, Centrum im. Adama Smitha, Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. W trzeciej zaś grupie przedstawia Instytut Spraw Publicznych, Fundację im. Stefana Batorego, Fundację Instytut Globalizacji i Helsińską Fundację Praw Człowieka.

W rozdziale dziewiątym autor przedstawił globalne trendy globalizacji. W rozdziale dziesiątym autor postawił ambitne pytanie: Kto kieruje globalizacją rynków finansowych? Poszukując odpowiedzi, zwraca uwagę na rolę Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Niemiec. Następnie zwraca uwagę na umiędzynarodowienie narodowych rynków finansowych, a następnie przejście od umiędzynarodowienia do globalizacji rynków finansowych.

Rozdział jedenasty poświęcony jest wpływowi kolejnych rewolucji przemysłowych na rozwój cywilizacyjny świata. Chodzi o globalne przemiany. Przede wszystkim omówiona została trzecia rewolucja przemysłowa ostatnich czasów. Myśli przedstawione w tym rozdziale pozwalają zrozumieć gwałtowne zmiany dokonujące się w XXI wieku.

W rozdziale dwunastym autor postawił kontrowersyjne pytanie, a mianowicie: plan Marshalla – Amerykańska pomoc czy początek rządzenia Europą? – Szczegółowa analiza procedur związanych z tym planem amerykańskiej pomocy dla Europy prowadzi do wniosku, że był to dalekosiężny plan administracji amerykańskiej – do rządzenia Europą.

Rozdział trzynasty nosi niepokojący tytuł: *Teorie spiskowe*. Jednak autor pragnie tylko zaciekawić Czytelnika. Ostatecznie pisze o *New World Order*, a następnie krótko charakteryzuje wybrane teorie spiskowe. Wspomina Iluminatów, Protokoły Mędrców Syjonu, zastanawia się nad pojęciem: New Age, gradualizmem i HAARP'em.

Rozdział czternasty jest próbą obiektywnego i rzeczowego opisania Grupy Bilderberg, wokół której krążą „niestworzone” sensacje. Książkę zamyka autor rozdziałem piętnastym o CIA jako specyficznym mega Think Tanku we współczesnym globalnym świecie.

Część I
Geneza i metodologia

1

Think Tanki – Geneza powstania i cele działania

Jaka jest rola think tanków w kierowaniu procesem globalizacji? Jest to pytanie, na które trzeba udzielić w miarę jednoznacznej odpowiedzi, chociaż nie jest to łatwe zadanie. Przede wszystkim z tego powodu, że nie ma jednego miejsca, z którego dałoby się kierować globalną gospodarką. Ale z drugiej strony, to globalizacja nie jest procesem spontanicznym, który sam z siebie powstał i „swobodnie” się rozwija.

Wychodząc z zasady porządku panującego w świecie, stwierdzamy, że współcześnie jest wiele ośrodków kierowania i rządzenia globalizacją.

Pierwszy poziom, to **rządy państw** o znacznym potencjale gospodarczym, militarnym i politycznym, takie jak Stany Zjednoczone, Niemcy, Francja, Wielka Brytania, Rosja.

Drugi poziom – to **międzynarodowe organizacje**, a wśród nich ONZ, MFW, Bank Światowy, OECD, UNCTAD itd.

Trzeci poziom to wiodące **religie**, czyli chrześcijaństwo, judaizm, islam i buddyzm. Nie można też zlekceważyć łóż masońskich różnych rytów. Czwarty poziom, to **uniwersytety** i renomowane uczelnie.

Piąty poziom, to **instytuty naukowe** i rządowe USA i kilku innych państw, a także konferencje międzynarodowe, takie jak Davos czy w Bilderberg.

Podstawową rolę w opracowywaniu koncepcji rządzenia światem, w tym globalizacją, pełnią Think Tanki. A zatem, Co to są te Think Tanki?

1. Pojęcie i definicja Think Tanku

Think Tank – to laboratorium, w którym rodzą się nowe pomysły i nowe idee. Uważa się, że są to niezależne instytucje badawcze, których celem jest kształtowanie procesu polityki (*Policy*). Pojęcie Think Tank było pierwotnie stoso-

wane jako nazwa mózgu człowieka i dopiero pod koniec drugiej wojny światowej pojęcie to otrzymało nowe znaczenie. Think Tank to był bunkier odporny na atak bombowy, w którym wojskowi mogli prowadzić dyskusje z naukowcami i ekspertami na temat dalszych planów i strategii¹.

Nazwa ta została użyta do określenia prac badawczych prowadzonych w Stanach Zjednoczonych dopiero na początku lat 50. XX wieku przez RAND Corporation, które zajmowało się zagadnieniami militarnymi i polityką bezpieczeństwa. W ciągu następnych kilkudziesięciu lat zakres tematyczny badań zmieniał się i poza obronnością i bezpieczeństwem badano także kwestie stosunków zagranicznych USA z innymi państwami. W latach 70. ubiegłego wieku doszły instytucje (Think Tanki) badające problematykę społeczną, ekonomiczną i ekologiczną.

Think Tank w tłumaczeniu na język polski to „fabryka myśli”, kuźnia nowych idei, laboratorium nowych pomysłów, instytut ds. publicznych, prywatnych, naukowych i akademickich. Można też powiedzieć, że Think Tanki są to komisje ekspertów, grupy doradcze, instytuty badawcze. Niemcy używają Think Tank w oryginalnym języku albo tłumaczą to jako *Denkfabrik* – fabryka myśli (pomysłów).

Amerykanie podkreślają, że Think Tanki mają służyć dobru ogółu. W 1989 roku na spotkaniu American Political Science Association zostało to mocno podkreślone przez Samanthę Durst i Jamesa Thurbera, eksponujących aspekt interdyscyplinarny w badaniach Think Tanków².

Jeszcze inni politologowie, a wśród nich Josef Braml, uważają, że Think Tanki obejmują trzeci sektor, czyli tworzą komunikację pomiędzy cywilną społecznością i jej politycznym systemem. Stanowią one płaszczyznę wymiany idei oraz osób pomiędzy sferą publiczną i prywatną i w ten sposób są swego rodzaju katalizatorem. Można powiedzieć, że są to organizacje, które:

- zachowują swoją autonomię i niezależność od poglądów politycznych decydentów w parlamencie, w rządzie, a także są niezależne od istniejących grup interesów, przedsiębiorstw i partii,
- nie są zorientowane na osiągnięcie zysków,
- organizacyjnie są samodzielne i ukierunkowane są na działalność długookresową,
- koncentrują się na niezależnych badaniach naukowych. Formułują poglądy polityczne (*Policy Making*) i w ten sposób wpływają na kierunki prowadzonej polityki przez rządy swoich państw.

¹ Por. S. Falk & Alias, *Handbuch Politikberatung*, VS Verlag für Sozialwissenschaften Wiesbaden 2006, s. 65 i nast.

² Por. M. Gehlen, *Politikberatung In den USA*, Campus Verlag, Frankfurt am Main 2005.

Weaver i McGann podają następującą definicję: Think Tanki są integralną częścią społeczności cywilnej, służącą jako katalizator idei i działań we wschodzących i rozwiniętych demokracjach współczesnego świata (*Think Tanks are an integral part of the civil society and serve as an important catalyst for ideas and action in emerging and advanced democracies around the world*)³.

Think Tanki są ukierunkowane na działalność badawczą ważnych zagadnień politycznych bardziej intensywnie niż uniwersytety. Istnieje niezwykle silne zainteresowanie wykorzystaniem wyników badań i wiedzy ekspertów – przez polityków. Wyrażnie zmierzają do skutecznego wpływania na działalność polityków. Starają się oni o pozyskanie jak największej publicznej wiarygodności. Tego typu instytucje chcą nie tylko wpływać na politykę i polityków, ale poprzez swoje publikacje i organizowane imprezy starają się pobudzać obywateli do publicznych debat.

Można zatem stwierdzić, że Think Tanki są to instytuty badawcze ukierunkowane na praktykę i finansowane ze środków prywatnych lub publicznych, których celem jest prowadzenie interdyscyplinarnych badań naukowych. Eksperci mają także komentować szerokie spektrum politycznie ważnych przedsięwzięć i zagadnień, a także przygotowywać grunt pod przyszłe działania i podejmowane decyzje.

2. Narzędzia i sposoby oddziaływania na polityków i decydentów

W kontekście zagadnień, które w tej pracy badamy należy udzielić odpowiedzi na ważne pytanie: Jak eksperci mają wpływać na decydentów⁴, polityków, politykę i praktykę?

W tabeli 1 porządkujemy pewne ważne obszary, a wśród nich: jaką wiedzę i umiejętności powinni posiadać badacze? Jaką pracę powinni wykonać badacze i – najważniejsze – jak należy wykonać tę pracę?

³ J.G. McGann, R.K. Weaver, *Think Tanks and Civil Societies*, New Brunswick & London 2000.

⁴ W języku angielskim: *Policymakers*, w języku niemieckim: *Entscheidungsträger*, w języku polskim: decydent.